

Bakı Təşəbbüs Qrupu (BTQ) yarandığı gündən dünyada kolonializmdən əziyyət çəkən xalqlar üçün ümid mənbəyi, dekolonizasiya prosesinə dəstək verən global platformaya çevrilib. Bu gün müstəmləkəçilikdən əziyyət çəkən Qvadelup, Mayot, Kanaki (Yeni Kaledoniya), Fransız Qvianası, Reyunyon, Korsika, Martinik, Mao hi Nui (Fransız Polineziyası) və adını çəkmədiyimiz digər ərazilərdə yaşayan, öz müstəqillikləri uğrunda mübarizə aparan xalqlar BTQ-nin yaratdığı platformadan öz haqlı səslərini beynəlxalq ictimaiyyətin diqqətinə çatdırmaq üçün istifadə edirlər.

Beynəlxalq təşkilatlar neokolonializmdən əziyyət çəkən xalqlara dəstək verməlidirlər

Qeyd edək ki, dekolonizasiya səylərinə dəstək göstərmək məqsədilə vaxtaşırı BTQ tərəfindən müstəmləkəçilikdən əziyyət çəkən digər ərazilərə həsr edilmiş konfranslar təşkil olunur. Təəssüf ki, XXI əsrdə hələ də imperiyalar tərəfindən tətbiq edilən müstəmləkəçilik siyasətini davam etdirmək istəyən ölkələr mövcuddur və həmin ölkələr mənfur niyyətlərindən əl çəkmək istəmirlər. Xatırladaq ki, müstəmləkəçilik təkcə siyasi və iqtisadi təzyiq vasitəsi deyil, eyni zamanda ideoloji əsaslarla bəraət qazandırılmış və uzun müddət davam etdirilmiş idarəetmə sistemidir. Özlərini dünyada insan haqlarının az qala "qoruyucu mələyi" kimi təqdim etməyə çalışan və beynəlxalq hüquqa məhəl qoymadan kolonializmi davam etdirən həmin ölkələr anlamaq istəmirlər ki, onların davranışları BMT Nizamnaməsinə, Ümumdünya İnsan Hüquqları Bəyannaməsinə və BMT Baş Assambleyasının çoxsaylı qətnamələrinə ziddir.

Müstəmləkəçiliyin ideoloji əsaslarının ifşası və bu siyasətin nəticələrinin beynəlxalq aləmdə müzakirəyə çıxarılması müasir dövrdə mühüm əhəmiyyət kəsb edir. Bakı Təşəbbüs Qrupu tərəfindən keçirilən beynəlxalq konfranslar da məhz bu istiqamətdə global dialoqun formalaşmasına töhfə verir. İyunun 3-də Bakıda keçirilən "İmperial quruluş: kolonial ideologiyalar və reallıqlar" adlı beynəlxalq elmi konfransın məqsədi öz müqəddəratını təyin etmək hüququna hörmət edən dünya naminə intellektual bazanın dəstəklənməsi idi. Elmi konfransda BMT-nin dekolonizasiya sahəsi üzrə təcrübəli ekspertləri, Fransa-nın keçmiş və hazırkı müstəmləkələrində fəaliyyət göstərən tanınmış alimlər, beynəlxalq hüquq sahəsində nüfuzlu mütəxəssislər, xarici ölkələrin Azərbaycanda akkreditə olunan səfirləri, eləcə də deputatlar iştirak ediblər. Konfrans çərçivəsində "Müstəmləkəçiliyin ideoloji əsasları", "Müqavimət və dekolonizasiya" mövzusunda panel iclaslarında BMT-nin Afrikaəsilli Xalqların Daimi Forumunun (PFPAD) üzvü (Sent-Lüsiya) xanım June Christine Marie Soomer, ABŞ-ni təmsil edən idarəçilik üzrə beynəlxalq məsləhətçi Carlyle Corbin, PFPAD üzvü, kolumbiyalı pastor Elias Murillo Martinez, Əlcəzair Universitetinin elmi-tədqiqat işləri üzrə rəhbəri professor Chakib Benhafri, Cənub Sakit Okeanı Universitetində baş müəllim Lorenz Rudolf Gonschor, Əlcəzairdən olan elmi tədqiqatçı Hichem Daoud və ADA Universitetinin dosenti Murat Özkale çıxış ediblər. Nəticələr qeyd ediblər ki, müstəmləkəçiliyin ideoloji dayaqları bir neçə əsas prinsipə söykənir. Bunlardan "Sivilizasiya missiyası" ("La mission civilisatrice") - xüsusilə Fransa tərəfindən geniş istifadə edilən bu anlayış müstəmləkə siyasətinə bəraət qazandırmaq üçün formalaşdırılmışdı. Məqsəd guya "geri qalmış xalqlara" mədəniyyət, təhsil

və inkişaf gətirmək idi. XIX əsrin sonlarından etibarən Avropada geniş yayılan sosial darvinizm və irqçi ideologiyalar bəzi xalqları "aşağı", bəzlərini isə "üstün" irq kimi təqdim edirdi. Bu da müstəmləkələrin idarə olunmasına "elmi" əsas kimi təqdim olunurdu. Bu proses "İrqçi nəzəriyyələr" adını alıb.

Bu ideoloji əsaslar təkcə müstəmləkəçilik dövründə deyil, həm də postmüstəmləkə dövründə siyasi və iqtisadi asılılıq formalarında özünü göstərməyə davam edir. Bu gün bir çox tədqiqatçılar belə ideologiyaların yeni formalarda - neokolonializm adlandırılan siyasətdə hələ də mövcud olduğunu qeyd edirlər. Tədbirdə müstəmləkəçilik siyasətinin ağır fəsadları, kolonial dövlətlərin əsarət altında saxladığı xalqlara münasibətdə həyata keçirdikləri siyasət, tətbiq olunan ayrı-seçkilik metodları, habelə neokolonializmin tərkib hissəsi kimi tətbiq edilən siyasi, iqtisadi və mədəni məhdudiyyətlər, milli kimliyin məqsədli şəkildə itirilməsi siyasəti elmi və metodoloji yanaşmalar əsasında dərinlən təhlil olunub.

Konfransda beynəlxalq hüququn, habelə BMT qətnamələrinin tələbi olan dekolonizasiya prosesinin yekunlaşdırılmasının kolonial güclər tərəfindən qarşısının alınması və bu kontekstdə beynəlxalq təşkilatlar çərçivəsində mövcud imkanlardan istifadə, təsirli mexanizmlərin həyata keçirilməsi, həmçinin sistemli bərabərsizliklərin beynəlxalq

təşkilatlar səviyyəsində həlli yolları müzakirə olunub. Sonda dekolonizasiya və təzminat məsələlərində elmi öhdəliyə dair Bakı Bəyanatı qəbul edilib. Bəyanatda kolonial hakimiyyətin tarixi prosesləri və quruluşlarının qitələrdə dərin, çoxşaxəli təsirlər yaratdığını, lakin bunların çoxunun hələ tam şəkildə həll olunmadığı, müxtəlif elmi sahələri, regionları və intellektual ənənələri təmsil edən alimlərin, kolonial irsin tədqiqi zamanı bərabərlik, sülh və doğru səlahiyyətlərin verilməsi istiqamətində əməkdaşlığın və müstəqil araşdırmaların vacibliyi xüsusi olaraq vurğulanıb. Elmi həmrəyliyi gücləndirmək, tədqiqatçılar arasında əməkdaşlığı genişləndirmək, gənc alimləri dəstəkləmək və dekolonizasiya mövzusunda bilik mübadiləsinə şərait yaratmaq məqsədilə Dekolonizasiya üzrə Beynəlxalq Tədqiqat və Bilik Platformasının yaradılması barədə ortaq niyyətin olduğu qeyd edilib. Konfrans iştirakçıları beynəlxalq təşkilatlara, hökumətlərə, regional qurumlara, regional institutlara və vətəndaş cəmiyyəti nümayəndələrinə bu platformaya dəstək verməyə çağırıblar. Qeyd edilib ki, "belə bir dəstək, sistemli şəkildə ədalətsizliklərin aradan qaldırılması, təzminatların verilməsi, dayanıqlı inkişaf və dekolonizasiyaya nail olmaq baxımından mühüm əhəmiyyət kəsb edəcək".

*Elşən QƏNİYEV,
"Azərbaycan"*